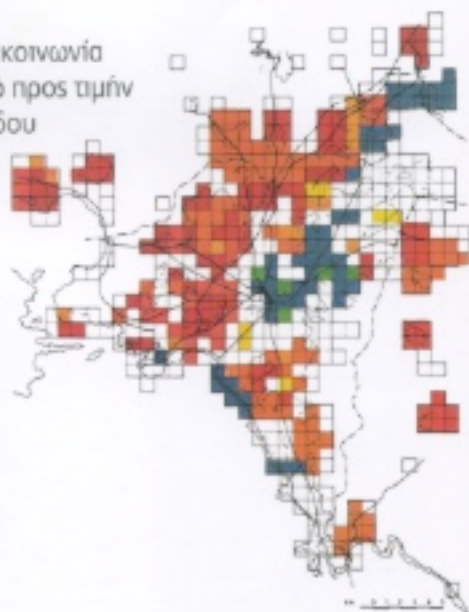

Αλέξανδρος Αφουξενίδης, Στέλιος Γιάλης,
Θεόδωρος Ιωακείμης, Ηλίας Κουρλιούρας (επιμέλεια)

Γεωγραφίες στην εποχή της ρευστότητας

Κριτικά δοκίμια
για το χώρο, την κοινωνία
και τον πολιτισμό προς τιμήν
της Λίλας Λεοντίδου

Εκδόσεις
ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ

ΕΠΙΦΡΟΝΥΜΕΝΟΙ

Καταρχάς, οτιδήποτε από τα παραπάνω, είτε πρόκειται για τον χώρο της πολιτικής είτε για τον χώρο της οικονομίας, οφείλει να είναι ουσιαστικά ανοιχτό και φιλικό προς τον πολίτη. Η πολιτική και η οικονομία οφείλουν να λειτουργούν ως εργαλεία για την επίτευξη του κοινού καλού, και όχι ως σκοπός σε εμάς τους ίδιους. Η πολιτική και η οικονομία οφείλουν να λειτουργούν ως εργαλεία για την επίτευξη του κοινού καλού, και όχι ως σκοπός σε εμάς τους ίδιους. Η πολιτική και η οικονομία οφείλουν να λειτουργούν ως εργαλεία για την επίτευξη του κοινού καλού, και όχι ως σκοπός σε εμάς τους ίδιους.

“ Γνώρισα τη Λίλα αρχικά μέσα από το βιβλίο της Πολίτες της Σιωπής και στη συνέχεια σε μια συνάντηση στην πλατεία Εξαρτικών, το 1992, όπου συζητάσαμε για τις φτωχογενείς της ελίτ της Μεσογείου και στη Λατινική Αμερική. Έπειτα από πολλά χρόνια, το 2005, διαθήκαμε και μαζί στο ΕΑΠ ως συνεργάτες. Από τότε το όνειρό μας συναντήθηκαν πολλές φορές στους αναπόσπαστους δρόμους και στις εξοχήμενες πλατείες της Αθήνας.

”

14

Συνοικίες λαϊκής αυτοκατασκευής: αμφισβητώντας στερεότυπα και αναζητώντας την ποιητική των ρωγμών - Οι φτωχογειτονιές της ελπίδας στις πόλεις Νεουκέν και Σιπολέτι της Αργεντινής

Κρίστη Πετροπούλου¹

Εισαγωγή

Το κείμενο αυτό διερευνά τη μετάβαση από τις «φτωχογειτονιές της απόγωσης» στις «φτωχογειτονιές της ελπίδας». Σκοπός είναι να αποδομηθούν τα σύγχρονα στερεότυπα για τις λεγόμενες φτωχογειτονιές (slums), και ιδιαίτερα τις συνοικίες λαϊκής αυτοκατασκευής ή αυτοστέγασης (favelas, gecekondus, barrios, villas και άλλες), και να αναδειχθούν συλλογικές δράσεις, κινήματα πόλης και πρωτοβουλίες που αναπτύσσονται μέσα σε αυτές, αλλάζοντας τη σημασία του χώρου και διαμορφώνοντας νέους κόσμους αλληλεγγύης και συνεργασίας, που μπορούν εν δυνάμει να προκαλέσουν ραγισμούς αμφισβητώντας στην πράξη την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Το κείμενο εστιάζει σε περιπτώσεις παλιών και νέων γειτονιών villas στις πόλεις Νεουκέν και Σιπολέτι της Παταγονίας, στην Αργεντινή. Στο πλαίσιο της κριτικής βιβλιογραφικής μελέτης του θέματος και βάσει της έρευνας πεδίου με συμμετοχική παρατήρηση και βίντεοσυνεντεύξεις, θα εξεταστούν οι γειτονιές που διαμορφώθηκαν με πρωτοβουλία οργανώσεων κινήματος πόλης σε αντιπαράθεση με τις γειτονιές που δημιουργήθηκαν αποκλειστικά μέσα από εμπορευματικές διαδικασίες και πελοτεακές πολιτικές στόχους. Το κείμενο βασίζεται στο διάλογο που ξεκίνησε σε βιβλιογραφικό επίπεδο στην Ελλάδα με αφορμή το βιβλίο της Λίλιας Λαοντιδίου *Πόλεις της σιωπής* (1989). Για την ποιητική των κινήματων στις «συνοικίες λαϊκής αυτοκατασκευής» σε πόλεις της Λατινικής Αμερικής και την επίσημη χρήση του όρου «αυτοκατασκευή» και όχι «αυτοστέγαση», βλέπε Πετροπούλου, 2018.

¹ Η Κρίστη Πετροπούλου είναι επίκουρη καθηγήτρια στο Τμήμα Γεωγραφίας στη Σχολή Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

με τον Ουνίβα (2013), οι πολιτιστικές προσεγγίσεις μιας άλλης προ-εικονιστικής κοινωνίας περιλαμβάνονται στα κείμενα του Gramsci (2000, επανέκδοση). Η συμβολή του Gramsci στην πολιτιστική προσέγγιση της πόλης αναλύεται επίσης διεξοδικά από τη Leontidou (1990).

Η έρευνα εκπαινήθηκε από τη συγγραφέα το 2017 με τη χρήση άτυπων αλλά και θιντασκοπημένων συνεντεύξεων. Τα ανάμεσα των συμμετεχόντων δεν δημοσιοποιούνται, εκτός και αν το επιθυμούν οι ίδιοι (εκπρόσωποι κινημάτων κ.ά.). Η επιλογή των αποσπασμάτων αντανακλά την άποψη της συγγραφέως. Η εργασία αφιερώνεται στη Λίβα της Αθήνας, που μέσα από τα βιβλία της (Leontidou, 1990· Λεοντίδου, 1977, 1989) ανοίξε το δρόμο για την αναζήτηση της ελπίδας στις φτωχογειτονιές του πλανήτη (Πετροπούλου, 2011 και 2016), και στη Λίβα των πόλεων Νεουκέν και Σιπολέτι, που μέσα από συλλογικούς καθημερινούς αγώνες στακεί στη δημιουργία ενός νέου καλύτερου κόσμου (για μια αυτοπαρουσίαση, ανάτρεξε στην *Confluencia*, 2016). Για την προστασία των ομιλητών, τα ονόματα έχουν αντικατασταθεί με ψευδώνυμα. Στο Μπουένος Άιρες και στις πόλεις Νεουκέν και Σιπολέτι συνεντεύξεις έδωσαν τα μέλη μιας από τις μεγάλες οργανώσεις που δρουν στις villas και συμμετείχαν στην *Carra Villera*, του *Movimiento Popular La Dignidad*, καθώς και άλλοι κάτοικοι.

Οι συνοικίες λαϊκής αυτοκατασκευής και ο ρόλος τους στη διαμόρφωση των αστικών περιφερειών της Αργεντινής

Οι συνοικίες λαϊκής αυτοκατασκευής ή αυτοστέγασης (Πετροπούλου, 2011) έχουν μεγάλη ιστορία στην Αργεντινή (Herzer, 2012). Όσον αφορά την ανάπτυξή τους, διακρίνονται πέντε περίοδοι.

Η πρώτη είναι από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι τη δικτατορία του 1976, εποχή έντονης αστικοποίησης με μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα από την επαρχία προς την πρωτεύουσα, κατά την οποία το νομοθετικό πλαίσιο σε σχέση με τα θέματα πολεοδομίας στην περιφέρεια της πόλης ήταν πιο ανοικτό ή δεν πραγματοποιούν καθόλου το ζήτημα της εκτός κεντρικού δόμησης. Την εποχή αυτή, όταν ακόμα ο ρόλος της θεολογίας της απελευθέρωσης και των περονιστών (Δαμυλάκου, 2014) ήταν σημαντικός και όταν υπήρχαν πολλές και διαφορετικές μορφές οργάνωσης, αναπτύχθηκαν πολλές πρωτοβουλίες που κατέληξαν σε καταλήψεις γης και κατασκευή κατοικιών με σκοπό τη νομιμοποίησή τους. Προς το τέλος αυτής της περιόδου υιοθετήθηκαν μια σειρά από πολιτικές που οδήγησαν (χωρίς κοινωνική μέριμνα και κοινωνικές ευαισθησίες) στη μεταγκοτάσταση κατοίκων από περιφερειακό κινδύνου ή ιδιαίτερου οικονομικού ενδιαφέροντος σε κοινωνικές κατοικίες σε άλλα πιο απομακρυσμένα από το κέντρο των πόλεων σημεία (Herzer, 2012).

Η περίοδος της δικτατορίας, 1976-1983, ήταν ιδιαίτερα σκοτεινή για τις λαϊκές συνοικίες της πόλης, αφού σε αυτές συγκεντρώνονταν πολλοί αγωνιστές της Αριστεράς και άλλα άτομα που συμμετείχαν στον αντιδικτατορικό αγώνα. Έτσι, από τη μια χαρακτηρίζεται

από το μεγάλο αριθμό εφραρισμένων, φυλακισμένων και δολοφονημένων, κυρίως νέων –γεγονός που συνδέεται με τη δημιουργία παρακρατικών ομάδων μέσα ή έξω από τις γειτονιές–, και από την αλλαγή με την άγρια εξουσία, την καταστροφή των μικρών περιοχών και τις δολοφονίες με σκοπό την αναγκαστική εκδίωξη και, απόλυτα, τη μετεγκατάσταση κατοίκων από κεντρικές περιοχές σε περιοχές της περιφέρειας. Την περίοδο αυτή αναπτύχθηκε επίσης το πιο σημαντικό κίνημα της εποχής: το Κίνημα των Μητέρων των Εφραρισμένων Παιδιών (*Madres de Plaza de Mayo*), από το οποίο αργότερα προέκυψαν και άλλα κινήματα, όπως το Κίνημα των Παιδιών των Εφραρισμένων Αγνοητών και το Κίνημα των Κλεμμένων Παιδιών των Φυλακισμένων από τους συνταγματάρχες της δικτατορίας. Αργότερα το κίνημα διασπάστηκε σε δύο βασικές συνιστώσες, που συνεχίζουν να δραστηριοποιούνται μέχρι σήμερα (Δαμιλάκου, 2014). Οι καταλήψεις γης για την εγκατάσταση ασύζων ξεκίνησαν πιθανότατα το 1981, με τη στήριξη των πατέρων της θεολογίας της απελευθέρωσης στο Κίλμες, στο Αλμπαράντε, στις γειτονίες της Λα Πας, στη Σάντα Ροζά ντε Λίμα, στη Σάντα Λουκία, στο Ελ Τόλο – 4.500 οικογένειες, 20.000 άνθρωποι, 211 εκτόφια (Zibechi, 2004). Η δολοφονία του τερτσού Καρλός Μουέλκα έπαιξε καταλυτικό ρόλο στους αγώνες των villas. Μετά το 1989 η θεολογία της απελευθέρωσης άδραξε σοβαρή επίθεση και έκανε τη δύναμη της, που έπαιξε να παίζει σημαντικό ρόλο στις γειτονίες.

Η μεταδικτατορική περίοδος μέχρι την κρίση του 2001 χαρακτηριζόταν από την οριζόντια και τον περιορισμό των λεγόμενων villas (όπως αναφέρονται πολλές συνιστώσες λαϊκής αυτοκατασκευής στην Αργεντινή), ενώ ταυτόχρονα είχε σημειωθεί πύκνωση και κόπηση ανάπτυξη των villas με διάφορο μέχρι και τετραώροφο κτίσιμο (με ή χωρίς μηχανικά σκεύη). Ιδιαίτερα τη δεκαετία του '90 ο διάλογος για την ένταξη τους στο σιέριο πόλης (*urbanización*) ήταν έντονος: ασφαλοποιηθήκαν οι δρόμοι, κατά μήκος των οποίων τελικά άνοιξαν πολλά εμπορικά καταστήματα, και αναπτύχθηκε πλέον μια αγορά κατοικίας στο εσωτερικό τους (Héctor, 2012). Προς το τέλος του αιώνα νέες ομάδες μεταναστών, κυρίως από Παραγουάη, Βολιβία και Περου, συγκεντρώθηκαν στις γειτονίες, όπου ναίκασαν ή αγόρασαν άτυπα φτηνά καταλύματα.

Από το 1992 οι νέοι άρχισαν να οργανώνονται με οριζόντιες δομές, αμφισβητώντας τις ιεραρχικές-πατριαρχικές σχέσεις της οικογένειας και της εκκλησίας. Ένα νέο ρεύμα αντιστάσης δημιουργήθηκε, στο πλαίσιο του οποίου συνειδηθήκαν φοιτητές με περισσότερες και αυτόνομες αγωνιστές των φρεσκοποιημένων συνοικιών (Zibechi, 2004). Χαρακτηριστικές ήταν επίσης οι πρακτικές *escrache*, κατάλοιπο από την εποχή της δικτατορίας, που στοχοποιούνταν τα σπώτα των βασισσιτών με κράματα και συνθήματα και πραγματοποιούνταν συνλεύσεις στη γειτονιά προκειμένου να αποδοθεί δικαιοσύνη. Η εν λόγω πρακτική εφαρμόστηκε και μετά τη δικτατορία, σε περιπτώσεις που η δικαιοσύνη δεν αποδιδόταν από το κράτος και οι βασισσιτές συνέχιζαν να δρουν ανεξέλεγκτοι.

Η τελευταία και πιο πρόσφατη περίοδος, μετά το 2001, είναι αυτή έπεται από την κρίση, κατά την οποία σημειώθηκε αύξηση του αριθμού των ανέργων και των απολυμένων που αναζητούσαν κατοικία και στην οποία δεν υπήρξε κοινωνική πολιτική. Κυριάρχησαν οι νέες προακρινές εγκαταστάσεις (*pueros asentamientos*), που τελικά μετατράπηκαν σε μόνιμες υποβαθμισμένες ή μη κατοικίες, ή ακόμη και σε παράγκες, και αντιμετώπιστηκαν με πολύ χειρότερο τρόπο από ό,τι αντιμετώπιζονται σήμερα οι λεγόμενες villas.

Ορισμένοι από τους κατοίκους τους αναγκάστηκαν να ασχοληθούν με την ανακύκλωση ή με διάφορες εργασίες στο πλαίσιο της άτυπης αλλά και της προσωρινής τυπικής οικονομίας, η οποία γignότανε την περίοδο της κρίσης και εξακολουθεί να υφίσταται μέχρι σήμερα. Ένας μεγάλος αριθμός από αυτούς συνασπίστηκαν και δημιουργήθηκαν κινήματα. Παράλληλα, προέκυψαν οργανώσεις από το Κίνημα των Πικετέρος (ρίμπετες), του 2003, που τα μέλη τους συμμετείχαν αργότερα στο συντονισμό οργανώσεων λαϊκής οικονομίας και σε άλλα μέλητα (Ouvina, 2015· Korol & Mosquera, 2015).

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται επίσης από την ανάκτηση και την επανακατοχύρωση εργοστασίων και επιχειρήσεων που είχαν παύσει, εγκαταλείφθηκαν ή υποβαθμιστεί για διάφορους λόγους. Στις συνοικίες της περιφέρειας των πόλεων υπάρχουν πολλά τέτοια εργοστάσια και συνεταιριστικές επιχειρήσεις. Ορισμένα από αυτά έπαιξαν σημαντικό ρόλο στις συνελεύσεις των γειτονιών. Αντιπροσωπευτικά παραδείγματα είναι το βιοδοκείο Βασηπ στο κέντρο της πόλης (που φιλοξένησε πολλές συνελεύσεις και μέλη τους από την επαρχία), το εργοστάσιο τυπογραφίας Chilavert στην εργατική συνοικία Νουέβα Πομπέγια² του Μπουένος Άιρες (που έγινε ο τόπος συνάντησης και συνελεύσεων των κατοίκων της γειτονιάς) και η βιομηχανία ZANON Fábrica Sin Patronos στη Νεουκέν της Παταγονίας (Ρουιζέρι, 2014).

Την περίοδο που ακολούθησε τη μεγάλη κρίση κυριάρχησαν τα κινήματα και οι οργανώσεις με πιο σταθερό χαρακτήρα, που κατάφεραν έπειτα από αγώνες να δημιουργήσουν στο πλαίσιο της λεγόμενης «λαϊκής οικονομίας» μια σειρά από αυτοοργανωμένες συνεταιριστικές οργανώσεις και δομές (συνέλευση, κέντρα υγείας, βιοτεχνίες, ανακύκλωση και άλλα) και να ανοίξουν θέσεις εργασίας στους τομείς της καθαριότητας, της υγείας, της παιδείας και της κοινωνικής πολιτικής. Παράλληλα, η ανάκτηση και η επανάκτηση των εργοστασίων διαυρύνθηκε και το Μάιο του 2016 έφτασαν τα 367 μαζί με άλλες μεγάλες ανακτημένες επιχειρήσεις (Centro de Documentación de Empresas Recuperadas, 2016). Οι αυτοοργανωμένοι συνεταιρισμοί λαϊκής οικονομίας και οι ανακτημένες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται παράλληλα μέχρι σήμερα, συντονίζονται όμως σε ορισμένα διεθνή φόρουμ και συνέδρια καθώς και στις μεγάλες διαδηλώσεις.

Αργεντινή: Το Κίνημα των Πικετέρος και το Λαϊκό Μέτωπο «Η Αξιοπρέπεια» (Movimiento Popular La Dignidad - MPLD)

Το Κίνημα των Πικετέρος γignότανε στην Αργεντινή το 1996, στη διάρκεια της μεγάλης κινηματοποίησης κατά της ιδιωτικοποίησης και των απολύσεων 40.000 εργαζομένων από την κρατική επιχείρηση παρακράδου Yacimientos Petrolíferos Fiscales (YPF) στις πόλεις Κουτραλ Κο και Πλάσα Ουινκόλι στη Νεουκέν. Στη συνέλευση έγινε γνωστό από τις νικηφόρες διαδη-

2. Στην ίδια συνοικία βρίσκεται και ο πολιτιστικός χώρος Raufelias de Rebelión, που προέκυψε από ένα μέρασματικό μέλημα του Κινήματος των Μπρέτες. Από την κοινωνική και εκδοτική του δράση ανέληφταν πολλά στοιχεία για τη σύνταξη αυτού του κειμένου.

λύσεις (πικέτες) στην πόλη Σάλια, θόρακα στις Αργεντινές, και στη Φλόρεντινα Βαρέλα, στη Μαδρίδα του Μπουένος Άιρες. Το κίνημα γενικεύτηκε την περίοδο της μεγάλης κρίσης του 2001-2003, αφού συμμετείχαν εκατοντάδες κινώδες άνεργοι, φοιτητές, εργάτες και κάτοικοι από τις λαϊκές συνοικίες και τις φτωχές γειτονιές της περιφέρειας των πόλεων, και ιδιαίτερα από τις villas. Αυτοί πραγματοποίησαν περισσότερες από 4.000 πικέτες (κλείσιμο δρόμων με αυτοοργανωμένες δομές, συνλεύσεις, φαγητά, πολιτιστικές δράσεις κ.ά.).

Έπειτα από τις μεγάλες κινητοποιήσεις του 2003-2004 που οδήγησαν στην αλλαγή της κυβέρνησης και στην επικράτηση της προοδευτικής κυβέρνησης Κίρανερ οι αγώνες συνεχίστηκαν, αφού οι υποσχέσεις δεν υλοποιήθηκαν. Επιπλέον, η προβολή των villas στην τηλεόραση μόνο μέσα από το αστυνομικό δελτίο ενίσχυσε την εικόνα της επικίνδυνης γειτονιάς, εντάσσοντας το ρατσισμό σπίντα στους φτωχούς. Παρά την αλλαγή της κυβέρνησης, η υποδόμηση της ζωής στις villas συνεχίστηκε και η απόβυσή τους πήρε όλο και πιο μεγάλες διαστάσεις. Μπροστά στην απαγόρευση της κατοίκησης γης, στην αύξηση του μεταναστευτικού ρεύματος προς τις υποδομημένες βιομηχανικές περιφέρειες και στην αύξηση των ενοικίων στις πιο κεντρικές περιοχές λόγω gentrification (αριστοκρατικοποίηση ή «αστικός εξευγενισμός»), η πτωχότητα του πληθυσμού στις villas αυξήθηκε, ενώ προέκυψαν και εξεθρωθήκαν πολλές νέες μικρότερες «κάρατες» καταλήψεις εγκαταλεημένων κυρίων ή σκαπέδων – οι λεγόμενες «villas de emergencia». Στην τηλεόραση παίζονται ακόμα και σήμερα τσιράλ αλλά και κινούμενα σχέδια που εκυδοάζουν την εικόνα της ζωής στις villas, και ιδιαίτερα στις γειτονιές που συγκροτήθηκαν πρόσφατα και δεν έχουν καταφέρει ακόμα να αποκτήσουν την αναγνώριση των καλύτεριων villas.

Το Δεκέμβριο του 2010 εκατοντάδες οικογένειες που ναίονταν μικρά διαμερίσματα μέσα στις villas και ζούσαν σε συνθήκες απόλυτης ανέχειας (πολλές από αυτές προέρχονταν από τη Βολιβία, το Περού και την Παραγουάη) αποφάσισαν να καταλάβουν μια έκταση 130 εκταρίων στο Parque Indomesticano κοντά στη Villa 20 του Λούγκανο, νότια του Μπουένος Άιρες. Η κατάληψη αντιμετωπίστηκε από τον τότε κυβερνήτη της πόλης Μαουρίσιο Μάκρι (που το διάστημα 2007-2015 ήταν δήμαρχος και σήμερα είναι ο πρόεδρος της Αργεντινής) με μαζική καταστολή (3 νεκροί) και ενοχοποίηση και διωισμό των οικογενειών στα ΜΜΕ. Η ανάγκη συντονισμού των κατοίκων των «εγκαταλεημένων γειτονιών» του Μπουένος Άιρες που συμμετείχαν σε αυτή την κατάληψη για την οργάνωση επόμενων κινήσεων οδήγησε στην απόφαση να συγκροτηθεί το συντονιστικό όργανο Corriente Villera Independiente (CVI) μέσα από μια μεγάλη συνέλευση στο συμβολικό χώρο της Πλατείας Μαΐου το Μάιο του 2012.

Ο πρώτος στόχος του CVI ήταν να αναστρέψει το κλίμα παινικοποίησης των γειτονιών, ώστε οι κάτοικοι να ανακτήσουν την αυτοεκτίμησή τους. Δημιούργησε πολλές αυτοδι-ασχετιζόμενες δομές, όπως συνεταιρισμούς λαϊκής οικονομίας, μεγάλες λαϊκές αγορές, λαϊκά λύκεια (για ενήλικες και παιδιά), κέντρα υγείας, βιβλιοθήκες, και κυρίως λαϊκά εστιατόρια. Επιπλέον, μετά την απεργία πείνας Carpa Villera κατάφερε να διεκδικήσει ορισμένες θέσεις εργασίας στους τομείς της υγείας και της εκπαίδευσης, στην πυροσβεστική και στην καθαριότητα.

Μια από τις πιο σημαντικές δράσεις του ήταν η μεγάλη απεργία πείνας (53 μέρες,

από τις 21 Απριλίου του 2014) στο κέντρο της πόλης (Ουνίβα, 2015: 27-29). Ο ρόλος των γυναικών σε αυτή υπήρξε καταλυτικός (Koral & Mosquera, 2015· Chahez, 2014). Οι οργανώσεις οι οποίες έλαβαν μέρος ήταν οι κής: La Poderosa, Frente Popular Darío Santillán, Movimiento Popular La Dignidad, Corriente Villera Independiente, Marea Popular, Movimiento de Trabajadores Excluidos, Patria Grande και άλλες. Το εν λόγω κίνημα έγινε γνωστό ως *Cerra Villera* (Koral & Mosquera, 2015) και πέτυχε την επιβολή του νόμου *Ley de Emergencia Social*, την υλοποίηση του οποίου συνεκίζει η διακδικαι. Τον Αύγουστο του 2016 συγκλήθηκε το 4ο Συνέδριο των Γεγονών (4o Congreso Villero) στην Πλατεία του Οβαλιόκου στο κέντρο της πόλης, όπου αποφασίστηκε η συνέχιση των αγώνων εν όψει της νέας πολιτικής κατάστασης³.

Μία από όλες αυτές τις συνιστώσες, το Movimiento Popular La Dignidad (MPLD), προέκυψε από το Movimiento Teresa Rodríguez (MTR) στα τέλη της δεκαετίας '90 και αρχότερα από συλλογικότητες που συμμετείχαν στο Κίνημα των Πικετέρας με το σύνθημα «Ψάμι, Έργασία, Αξιοπρέπεια και Κοινωνική Αλλαγή» και συνενώθηκαν σε μια μεγάλη συνέλευση το 1998 στην Casa de Pueblo Villa Crespo. Έχει τις ρίζες του στο πρώτο Κίνημα των Πικετέρας που εκδηλώθηκε στις πόλεις Κούραλ Κο και Γλάσα Ουνικούλ στη Νεοκέν της Παταγονίας, στο κίνημα *Trabajad y Gral Mosconi* της Βόρειας Αργεντινής και στα πρώτα συντονιστικά όργανα του 2001 (*De Frade*, 2016: 24-26). Κύριος στόχος του είναι η επικράτηση στις λαϊκές εξουσίες, οι βάσεις της οποίας θα πρέπει να αναζητηθούν στις γειτονίες και στους χώρους εργασίας. Η οργάνωση των φοιτητών του είναι η *Dignidad por Asalto* (LDXA). Αυτοανακαλείται Λαϊκή Αριστερά, με αναφορές στον Τσε Γκεβάρα, στον Φιντέλ Κάστρο, στον Κομίλο Στεφουέλος (Κούβα), στον κρέα Κάρλος Μουσίκα (Αργεντινή), στο Βολιβιάνικο κίνημα, και ιδιαίτερα στον Τούσο Κατόρι και στην Μπαρταλίνα Σίσα (από τους οποίους εμπνέεται και το λαϊκό θέατρο), στους Ζαπατίστας του Μεξικού, στο Movimiento dos Trabalhadores Sem Terra (MST) και στο Movimento dos Trabalhadores sem Teto (MTST) της Βραζιλίας και στην Confederación de Nacionalidades Indígenas del Ecuador (CONAIE) του Εκουαδόρ (σύμφωνα με τις συνεντεύξεις). Παράλληλα, αντιμετώπιζε θετικά τις προεδρικές κυβερνήσεις της Βενεζουέλας, της Δημοκρατίας του Σαημερινού και της Βολιβίας (μόνο σε μερικές συνεντεύξεις παρατηρήθηκε μια κριτική στάση απέναντι στον εξορυκτικό και έντονα αναπτυξιακό τους χαρακτήρα). Λαμβάνει μέρος σε πολλά συντονιστικά όργανα για τα ζητήματα της κατοικίας, της υγείας, της εκπαίδευσης, της αυτοδιακεκρίζομενης λαϊκής οικονομίας, του λαϊκού θεάτρου (*Teatro del Oprimido*) κ.λπ. Οργανώνει συχνά συνέλευσεις, στις οποίες εναλλάσσονται οι εκπρόσωποι και σκεύεται έλεγχοι σε αυτούς. Έχει δύοσε σημαντικές μάζες για να μην κυριαρχήσουν οι ναρκέμποροι στις γειτονίες και τα τελευταία χρόνια ένα δημιουργήσει πολλά λαϊκά κύματα. Συμμετέχει στην *Corriente Villera Independiente* (CVI) καθώς και στην *Confederación de Trabajadores de la Economía Popular* (CTEP), που περιλαμβάνει στους κόλπους της πολλές οργανώσεις εργαζομένων στη λαϊκή οικονομία. Τέλος, έχει αποφασίσει να κατέβει στις δημοτικές εκλογές με σήμα hashtag το μαρμάρια.

3. Η νέα κυβέρνηση της Δεξιάς δεν σέβεται δικαιωμάτη να εφαρμόσει τον παραπάνω νόμο, έτσι συνταχόσαν οι παύτες στους δρόμους και οι κινητοποιήσεις μέχρι σήμερα (Ιούλιος του 2017).

Η Ντόνα αναφέρει χαρακτηριστικά: «θιώναμε τις συνέπειες της κακής πολιτικής, των καπιταλιστικών κρίσεων και του μιλιταρισμού. Αυτός ο επανδρωμένος στρατός των ανδρών και των εξοπλισμένων δεν έγινε τελικά το δεξί χέρι των καπιταλιστών, όπως περίμεναν. Μετατράπηκε σε ένα αγωνιστικό κομμάτι της εργατικής τάξης. Εμείς οι εργαζόμενοι στη λαϊκή οικονομία είμαστε μέρος της εργατικής τάξης και όχι κάτι άλλο. Δεν είμαστε υποχείρια των πολιτενάντηδων στις εκλογικές αναμετρήσεις. Εμείς κάνουμε συνειδήσεις και αποφασίζουμε οι ίδιοι και δεν δεχόμαστε εντολές από πάνω, όπως συμβαίνει στο επίσημο συνδικάτο και στην *Confederación General del Trabajo (CGT)* (το αντίστοιχο της ΓΣΕΕ). Δεν είναι δυνατό να αναζητάμε εκπροσώπους αντίμετα σε αυτούς που μας εκμεταλλεύονται και συμμετείχαν σε προηγούμενες κυβερνήσεις. Αυτούς εμείς τους πετάμε έξω».

Το Κίνημα Κατάληψης Γης *Ampliación A y B, Colonia Obrera* (Επέκταση A και B της Εργατικής Συνοικίας) και η σχέση του με το *MPLD* στις πόλεις Νεουκέν και Σιπολέτι της Παταγονίας

Η Παταγονία είναι μια περιοχή με μεγάλη ιστορία όσον αφορά τους κοίτους αγώνες αλλά και τις αυθαίρετες εγκαταστάσεις και επεκτάσεις πολυεθνικών εταιρειών, ιδιαίτερα μετά την κρίση, κατά την οποία παρακινήθηκαν δημόσιες εκτάσεις σε μεγάλους επιχειρηματίες με σκοπό την αποπληρωμή του χρέους. Δυσθέτει το τρίο τέταρτο των αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου της χώρας. Από την περιφέρεια Νεουκέν προέρχονται το 47% του φυσικού αερίου, το 26% του πετρελαίου και το 44% της υδροηλεκτρικής ενέργειας (Korol, Agosto & Vidal, 2008).

Η Παταγονία χαρακτηρίζεται επίσης από τους αγώνες των ιθαγενών που αντιστάθηκαν στη λεγόμενη «κατάκτηση της ερήμου». Τη δεκαετία του '80 στο πλαίσιο της απόπειρας εγκαταστάθηκαν εκεί πολλές πετρελαϊκές και εξορυκτικές εταιρείες τοπικών και ξένων συμφερόντων. Μετά το τέλος της δικτατορίας μερικές από αυτές κρατικοποιήθηκαν και στη συνέχεια παρακινήθηκαν πάλι ως αντάλλαγμα για το νέο χρέος που δημιούργησαν οι μεταγενέστερες νεοφιλελεύθερες κυβερνήσεις. Στην περιοχή έχουν γίνει πολλές επιτυχημένες προσπάθειες προκειμένου να ανακτηθούν οι ιστορικές γαίες των Μισούτσι και να παρεμποδιστούν οι εξορύξεις, οι επεκτάσεις των πετρελαϊκών εταιρειών, ενώ βρίσκονται σε εξέλιξη μάχες ενάντια στη δημιουργία μεγάλων φραγμάτων και κατά των εξορύξεων στην ορεινή περιοχή της Νεουκέν καθώς και σε άλλες περιφέρειες της Παταγονίας και στη Χιλή. Παρόλληλα, εξέισου σημαντική είναι η μάχη για την ανάκτηση των εδαφών που παράνομα αγόρασε η *Bennetton* (Korol, Agosto & Vidal, 2008) και οδήγησε στην πρόσφατη (2017) δολοφονία και ακρόσημη εξάρτηση του αλληλέγγυου νέου Σεντόγο Μολιναδό, γεγονός που θύμισε την εποχή της δικτατορίας και προκάλεσε μαζικές διαδηλώσεις-διαμαρτυρίες σε όλη την Αργεντινή.

Σε αυτή την περιοχή της Αργεντινής όμως έχουν πραγματοποιηθεί και σημαντικοί εργατικοί αγώνες, με αντιπροσωπευτικότερους: τον αγώνα των αναρχικών το 1921, που

έληξε με την εκτέλεση 1.500 εργατών μεταναστών από την Ευρώπη· το Chocomaτο το 1970, δηλαδή την απεργία στην υδροηλεκτρική εταιρεία Chócon-Cerro Colorado την περίοδο της δικτατορίας· το ένοπλο επαναστατικό κίνημα του 1972, το λεγόμενο Trelaw, στο οποίο συμμετείχαν οι ομάδες Ejército Revolucionario del Pueblo (ERP), Fuerzas Armadas Revolucionarias (FAR) και Montoneros και κατέληξε επίσης σε μαζικές εκτελέσεις. Από τους πιο πρόσφατους αγώνες πιο γνωστοί είναι: η μεγάλη απεργία του Νόου του 1997, κατά την οποία δολοφονήθηκε ο εργάτης Βίκτορ Τσάκε στην Ουαρούσια· το Κίνημα των Πικετέρας, που ξεκίνησε με αφορμή τον αγώνα κατά των ιδιωτικοποιήσεων της κρατικής πετρελαϊκής εταιρείας και δολοφονήθηκε η οικιακή βοηθός Τερέζα Ροντρίγκες· το μεγάλο εκπαιδευτικό κίνημα του 2007, στο πλαίσιο του οποίου σκοτώθηκε ο καθηγητής Κάρλος Φουενταάλμα (Korol, Agosto & Vidal, 2008).

Η Παταγονία είναι τέλος η περιοχή με τις αποδυναμωμένες από άποψη αυτοοργάνωσης αναπτυγμένες επιχειρήσεις που έχουν γίνει γνωστές διεθνώς: Zanon Fasringat από το 2002 (ηλεκτρικά) και CERSINPAT, ex Stefani, στην Κούραλ Κο και Πλάσα Ουικουάλ (τούβλο-κεραμικά). Οι καταλήψεις συνοδεύονται μέχρι τις μέρες μας και αφορούν πολλούς τομείς: Cooperativa de Trabajo para la Comunicación (MME), Policlínica ADO Social το 2000 (υγεία), Ceramicos de Neuquén το 2014, Textiles en Neuquén το 2017 (υφαντουργεία), ενώ έχουν δημιουργηθεί και νέες συλλογικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις στο μέσο ενδιάμεσο (Cae Babydon) καθώς και ανταλλακτικά δίκτυα (red tinkuy, που στα κίτσουα σημαίνει μοιράζομαι). Έτσι, οι κάτοικοι της Νεουκέν έχουν μια κεφαλαιοποιημένη παράδοση αγώνων (εργαζό, συνθετών, εθίμου (hábitus) και πρακτικών καθημερινής προετοιμασίας (Bourdieu & Wacziarg, 2005) που συνοδεύεται μέχρι σήμερα (Αιζίζιον, 2009).

Στην περιφέρεια της πόλης Νεουκέν και στο όριο με την πόλη Σπολάτα, δίπλα στην αγροτική συνδικαία, την colonia obrera, αναπτύχθηκε πρόσφατα ένα κίνημα καταλήψεων γης για τη στήριξη ασύγων, που ονομάζεται Επέκταση Α και Β (Ampliación A y B). Ξεκίνησε από μια δυναμική ομάδα γυναικών με επικεφαλής τη Λίλα, μια αγωνίστρια που δούλεψε μέσα από πολλές οικογενειακές κακουχίες δυνατή και πηγή έμπνευσης αποτέλεσε γι' αυτή ο αγώνας του Τσε Γκεβάρα και πιο άμεσα της Τερέζα Ροντρίγκες. Συνεντεύξεις με έδωσαν μέλη τους και εκπρόσωποι του κινήματος πόλης.

Η εργατική συνδικαία δημιουργήθηκε από τα κρέας ανάμεσα στις πόλεις Νεουκέν και Σπολάτα, από εργάτες που είχαν καταλάβει άλλη περιοχή και μετακινήθηκαν, και στο πολυεδομικό σχέδιό της κυριαρχεί η κεντρική πλατεία. Η κοινωνία όμως δεν είχε τη συνουσία την οποία έχουν οι γειτονιές που προέρχονται από κατάληψη-ανάκτηση γης, γιατί τα μέλη της κατέφεραν στην περιοχή τμηματικά. Όπως ανέφερε η Μαρία, «στην περιοχή γρήγορα εγκαταστάθηκαν “νάνκας” [ναρκέμποροι] και μαστραφού, άτομα που προσπαθούν να εκδώσουν μικρά κορίτσια, κάτι που δημιουργεί σοβαρό πρόβλημα στη διαπαιδαγώγηση των νέων».

Ακριβώς δίπλα σε αυτή τη συνδικαία υπήρχαν ελεύθερες εκτάσεις, τις οποίες αποφάσισαν να καταλάβουν ομάδες κατοίκων από τις γύρω συνδικαίες, κυρίως νέοι και νέες που αναζητούσαν κατοικία και δεν μπορούσαν να βρουν, ούτε είχαν την οικονομική άνεση να νοικιάσουν. Έτσι κατέλαβαν 110 εκτάρια γης προκειμένου να κτίσουν τα σπίτια τους (στη λεγόμενη Επέκταση Α). Στην αρχή ξεκίνησε ένας πυρήνας νέων γυναικών και

στη συντάξη ήρθαν και άλλοι έποικοι (proladores) που ζήτησαν τη βοήθειά τους για να εγκαταστήσουν ακριβώς δίπλα (Επέκταση Β). Οι δύο αυτές συνοικίες (και ιδιαίτερα η πρώτη) λειτουργούν με βάση αρχές συμμετοχικής δημοκρατίας και έχουν εμπιστευθεί σε μεγάλο βαθμό το συντονισμό τους σε μια «γνήσια ηγεσία», όπως υποστηρίζουν οι περισσότεροι (συνέντευξη με Λίλα, Μαρία, Γιάννη), που τίθεται επικεφαλής της κατάληψης και έδωσε μόνη για να κρατηθεί.

Λίλα: «Εγκατήσαμε το 2009 με την κατάληψη 14 εκταρίων. Ήμασταν 70-80 οικογένειες και γίναμε 462. Μετά ήρθαν οι γείτονες και μας ζήτησαν να τους βοηθήσουμε να καταλάβουν τη διπλανή περιοχή. Εκεί ξεκίνησαν 30 οικογένειες και έγιναν 80. Από το 2013 άρχισαμε τη συζήτηση-διακρίση για να αποκτήσουμε επίσημους τίτλους ιδιοκτησίας. Το κάρδι δηλαδή, γιατί τους πραγματικούς τίτλους τους έχουμε. Εμείς τους τίτλους τους φαινόμαστε με τους γονείς μας. Αλλάς πράξη να τους επιβεβαιώσουμε και με τη νομοθεσία. Εδώ δουλεύουμε όλες εθελοντικά την ώρα που μας απομαίνει από τις άλλες δουλειές που κάνουμε [...]»

Έχουν δημιουργήσει μαγειρείο, παιδικό σταθμό, λαχανόκηπο, ξυλουργείο, χαριστικό παζάρι και κώρο για ανταλλακτικό-χαριστικό παζάρι ρούκων, μια μικρή βιβλιοθήκη και ένα νεανικό στέκι, γυναικεία ομάδα αυτοάμυνας και κέντρο προληπτικής ιατρικής. Ωστόσο, δεν μπορούν να αναλάβουν έργα υποδομής, όπως δρόμους, υπονόμευς, παροχές νερού, και δεν έχουν φτάσει ακόμα δικές τους κλινικές και σχολεία (πηγαίνουν στις εγκαταστάσεις της CTEF) με την οποία έχουν πολύ καλές σχέσεις, στη δηληνή συνοικία), ενώ δεν έχουν ολοκληρώσει ούτε την αντιλημμυρική προστασία, κάτι που προξενεί σοβαρά προβλήματα όταν ο καιρός είναι πολύ βροχερός. Οι φοιτητές της Ιατρικής Σχολής και της Γεωπονικής Σχολής πηγαίνουν εκεί και βοηθούν. Με τη συνδρομή του MFLD η κοινότητα των γυναικών παρασκευάζει φαγητό για 70 οικογένειες, περίπου για 300 άτομα. Οι αποφάσεις λαμβάνονται στο πλαίσιο συνελεύσεων, όπου καταβάλλεται προσπάθεια να συμφωνήσουν οι περισσότερες έπειτα από πολλές συζητήσεις. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις πιο ηλικιωμένων κατοίκων «που αθεοποίησαν το κίνημα για να κτίσουν το σπίτι τους δωρεάν και να αγοράσουν ακριβά αυτοκίνητα» (όπως επισημαίνει ο Γιάννης), οι οποίοι, όπως φαίνεται, δεν συμμετέχουν, αλλά στέβονται τις αποφάσεις της συνέλευσης.

Μαρία: «Το σπίτι των γυναικών, που λειτουργεί και ως κώρος για τα παιδιά όταν εργάζονται οι μητέρες τους, είναι ξύλινο και το φτιάξαμε όλες μαζί, σιγά σιγά. Αυτό που συζητάμε συνάκτια στις συνελεύσεις μας είναι πώς θέλουμε να ζούμε και με βάση αυτό λαμβάνουμε τις αποφάσεις μας».

Λίλα: «Τις αποφάσεις μας τις στέβονται όλες, είναι η αρχή μας και η δύναμή μας. Δίνουμε μεγαλύτερο βάρος σε όσους δεν ζουν καλά. Οι άλλοι, εκείνοι που ζουν καλά, έχουν γίνει εγωιστές [...]»

Οι κάτοικοι, και ιδιαίτερα οι γυναίκες και οι νέοι, έχουν οργανωθεί μεταξύ τους κόρη στο μέσο κοινωνικής δικτύωσης (WhatsApp, sms, Facebook, Twitter), με ενδίκες λίστες και ήκους αθεοποίησων, κάτι που διευκολύνει την άμεση παρέμβαση αλλά και την προσωπική παρουσία εκεί που χρειάζεται, όταν χρειάζεται. Οι νέοι τρόποι αθεοποίησων

του διαδικτύου από τις συλλογικότερες παραλήψεις σε μια νέα κριτική προσέγγιση των εξιπνων πόλεων (Leontίδου, 2015).

Αίλα: «Έχει σημασία να συζητήσουμε τι είδους ζωή θέλουμε. Για να καταλάβεις, γι' αυτούς [για την κυβέρνηση και τους πλούσιους] δεν αξίζουμε τίποτα. Στην πόλη της Νιουκέν έχουν σημειωθεί πάνω από 100 βιασμοί και 15 δολοφονίες γυναικών. Είναι μια πόλη που κτίστηκε με τη λογική της εκμετάλλευσης των ντόπιων και των μεταναστευτικών πληθυσμών, λόγω της μεγάλης συγκέντρωσης πετρελαϊκών βιομηχανιών».

Ισαμπέλ: «Έρχονται κοπέλες από το Βορρά που τους υπόσχονται δουλειά και τις εκπαρνεύουν ή τις αναγκάζουν να δουλεύουν εσκαλιστές σε ταφελίκια⁴».

Μαρία: «Εγώ δουλεύα σε ένα ταφελίκι και με πλήρωναν σε είδος. Μου έδιναν ελάχιστα χρήματα για τις οικογενειακές. Μόλις ήρθα να ζήσω εδώ, με απέλυσαν. Καλύτερα. Εδώ είμαι μαζί με αλληλέγγυους ανθρώπους. Έκω μεταφέρει το σπίτι μου σε χώρο ανταλλαγής και χαρακτηριστού παζαριού ρούχων. Όπου έρχεται παίρνει ό,τι θέλει και φέρνει ό,τι θέλει».

Όταν έρχησαν να δημιουργούν οι ίδιοι τη συνοικία τους, έβλεπαν ως όρο ότι δεν επιτρέπεται σε κανένα μαστροπό και ναρκέμπορο να κατοικήσει σε αυτή. Με βάση αυτή την απόφαση, όταν εκποτίζον κάποιο μαστροπό που εκδίει κορίτσια ή είναι ναρκέμπορος που εκμεταλλεύεται και απειλεί τους νέους, τότε εφαρμόζουν τη γνωστή από τη μεταδικτατορική εποχή πρακτική *escache* (εφαρμόζεται μέχρι τις μέρες μας προκειμένου να αποκαλυφθούν οι διασκόποι και οι βασανιστές της δικτατορίας) – βόρουν την κατοικία με χρώματα και την καλύπτουν με συνθήματα που υποδεικνύουν την ύπαρξη του στους γύρω κατοίκους και τον παρατρύνουν να λογοδοτήσει ή να φύγει. Με αυτό τον τρόπο έχουν ανακτήσει δύο κατοικίες, τις οποίες έχουν μετατρέψει σε παιδικό σταθμό και νηπιακό στέκι, αφού τέτοιες κοινωνικές υπηρεσίες δεν προσφέρονται στην περιοχή και ούτε προβλέπεται η παρηχή τους.

Αίλα: «Το σπίτι αυτό είναι ένα μέρος στο οποίο ζούσε κάποιος που εκμεταλλευόταν σεξουαλικό μικρό κορτσάκι. Τον βρήκαν σκοτωμένο στο διπλανό κοινό. Μετά ήρθαμε εμείς και κατασκεύασα το σπίτι του. Η οικογένειά του το ήθελε, αλλά ήταν και αυτή μπλεγμένη με τα ναρκωτικά. Συγκλήσαμε συνέλευση της γειτονιάς και αποφασίσαμε να το μετατρέψουμε σε παιδικό σταθμό. Προσπαθήσαμε όλες με εθελοντική εργασία να το ανακατασκευάσουμε. Εδώ είναι η κατοικία του Τσε Γκεβέρα [είναι γεμάτη φωτογραφίες του Τσε], εδώ είναι η κατοικία του παικιδιά [είναι γεμάτη παικιδία]».

Μαρία: «Στη διπλανή γειτονιά καταφέραμε και δώσαμε έναν άλλο μαστροπό ναρκέμπορο, που εκμεταλλευόταν επίσης κορτσάκια. Μόλις το μάθαμε, πήγαμε και κάναμε *escache*. Η συνέλευση αποφάσισε να του πάρει το σπίτι και να το μετατρέψει σε πολιτιστικό κέντρο. Παρόλο που κάποιος τον γνώριζαν και προσέβησαν να τον υποστηρίξουν, τελικά συμφώνησαν με τη συνέλευση».

Η δράση τους έχει επεκταθεί στην εργατική συνοικία, όπου έχουν δημιουργήσει ένα κοινωνικό κέντρο που λειτουργεί ως πολυκώπος. Οι Επекτάσεις Α και Β λειτουργούν μέσω τηλεφωνικού κοινωνικού δικτύου «WhatsApp», με όποιες συνελεύσεις, όποι και

4. Απόφαση στα ελληνικά των μεγάλων αγροτικών εκτάσεων στις οποίες εργάζονται και μόνον υποκειμενικά οι εργαζόμενοι.

όπου χρειάζεται. Τελευταία πολλά μέλη τους έχουν προσαρτήσει στο Μέτωπο της Αξιοπρέπειας MPLD, το οποίο, εκτός των άλλων, τους προσφέρει πρακτική βοήθεια και τεχνολογικά. Οι γαποντές αυτές έχουν βάλει στόχο να φτιάξουν αξιοπρεπείς κατοικίες και να είναι ανεξάρτητες από μαστροπούς και ναρκεμπόρους, ώστε τα παιδιά τους να έχουν τη δυνατότητα να κυκλοφορούν ελεύθερα, αφού αυτά δεν μπορούν ή δεν ενδιαφέρονται να το εξασφαλίσουν οι κρατικές υπηρεσίες και δομές.

Λίλα και Ισαμπέλ: «δημιουργήσαμε επίσης ένα πολιτιστικό κέντρο στη δικιάνη γη-τονώ (εσολαίο αθηνά) που λειτουργεί και ως σχολείο για μικρούς και μεγάλους, χωρίς να έχει την κλασική δομή της οικογένειας και του σχολείου. Οι νάρκες δεν το ήθελαν, αλλά ερείς συνεχίσαμε, μοιανόει κτύπησαν όγρη ένα σύντηρό μου. Στο χώρο αυτό λειτουργούν πολλά εργαστήρια: παρασκευής ασπυνοινού, αρωμάτων, κοσμημάτων, κομμωτικής, βυλουργικής και άλλα. Προσπαθούμε να δείξουμε στα παιδιά ότι υπάρχουν και άλλες τρόπος να απειζονται μεταξύ τους, εκτός της οικογένειας και του σχολείου».

Έχουν συμμετάσχει σε πολλές διαδηλώσεις και έχουν υπερασπιστεί πολλές φορές τα σπίτια τους από τις επιθέσεις της αστυνομίας και του στρατού που ήθελαν να τους εκτόπισουν. Προσπίζουν την αξιοπρεπεί τους με αγάνες και συλλογική δράση. Αυτό έχει βοηθήσει πολλές γυναίκες να αποκτήσουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση στη δουλειά τους και να διεκδικούν και εκεί τα δικαιώματά τους. Συμμετέχουν μαζί στις φεμινιστικές διαδηλώσεις και στο κίνημα των εκπαιδευτικών και ορισμένες φορές σε κινητοποιήσεις των Μπαούτσας, που τα τελευταία χρόνια είναι οι πιο σημαντικές στην Αργεντινή και στη Λατινική Αμερική. Δεν είχαν όμως σχέση, τουλάχιστον μέχρι και την επίσκεψή μου, με τα ανακτημένα εργαστήρια που βρίσκονται πολύ πιο μακριά, στην ευρύτερη περιοχή της Νεουκέν, παρά το ενδιαφέρον τους γι' αυτά τα εγκαταστήματα. Αντίστοιχα, τα ανακτημένα εργαστήρια είναι ακόμα μόνο με τις πολύ κοντινές γη-τονώ τους αλλά και με το φεμινιστικό και το εκπαιδευτικό κίνημα και σε ένα βαθμό με τα κινήματα των Μπαούτσας.

Τίλια: «Η κουλτούρα των Μπαούτσας είναι κάτι που προσπαθούν να ανακτήσουν οι γονείς μας, αφού για πολλά χρόνια τους θεωρούσαν υποδεέστερους και δεν έπρεπε να μιλάνε τη γλώσσα τους, ούτε να υποθετούν τις φωνές τους. Θυμάμαι μια φορά πήγα στο σχολείο με το ρούχο που φορούσαμε σπίτι. Μου έκαναν παρατήρηση και μου είπαν ότι έπρεπε να συμμορφωθώ. Τώρα ξέρουμε ότι τα τελευταία 30 χρόνια έγινε μεγάλη προσπάθεια ανάκτησης της αξιοπρέπειάς μας και αναγνώρισης του πανόρκιου πολιτισμού μας. Στην κοσμοαντίληψή μας η γη, ο ουρανός, το νερό και το υπόδαφος είναι ένα και πρέπει να το σεβόμαστε ως τον κόσμο που μας γέννησε. Επίσης, πρέπει να υπάρχει και στο μέλλον, να ίδιο ζωντανός».

Αντί επιλόγου

Στο κείμενο αυτό εξετάστηκε ένα από τα πολλά μέλη που δημιουργήθηκαν από το Κίνημα των Πικετέρας και μία μόνο συνεντεύξη λαϊκής αυτοκατοσκευής (villas) από τις

εκατοντάδες που υπάρχουν στην Αργεντινή. Το μέγιστο MPLD έχει επίσης ένα σημαντικό χαρακτηριστικό εν συγκρίσει με άλλα: αντιμετωπίζει κριικά τη σχέση των αγώνων στις νίλλας με το λαϊκό που εκφράστηκε κυρίως με τον περονισμό, μελλοντικά επιδοκιμάζει τη λαϊκή οικονομία· αποδέχεται την παρακαταθήκη των αγώνων της θεολογίας της απολευθέρωσης, αν και εξετάζει με αυστηρά κριτήρια την αλληλεπίδραση με τις θρησκείες, και διάκειται θετικά απέναντι στα μεγάλα επαναστασιακά κινήματα και στα σύγχρονα ανακαταστασιακά, αναπατριωτικά και αντιιμπεριαλιστικά κινήματα που εκδηλώνονται στη Λατινική Αμερική και ανά τον κόσμο. Οι προσανατολισμοί του είναι αποτέλεσμα εσωτερικών διεργασιών μεταξύ όλων των συνιστωσών του και παλύψακων διεθνών σχέσεων. Ορισμένοι από τους συμμετέχοντες στους αγώνες των νίλλας αλλά και των ανακατασκευών εργασίας στην Αργεντινή έχουν παρακολουθήσει σεμινάρια στην Κούβα, στις κοινότητες των Ζαπατίστας, όπως επίσης και στις σχολές του MST στη Βραζιλία, ενώ κάποιοι έχουν συμμετέσσει και σε φόρουμ ιθαγενών, μεταξύ άλλων, στη Δημοκρατία του Τσηιμενιού, στη Βολιβία και στο Μεξικό αλλά και σε φεμινιστικές διεθνείς συναντήσεις. Με βάση τις ιδέες και τις πρακτικές που αναπτύσσονται σε αυτές τις συναντήσεις και σε συνδυασμό με την ενημέρωσή και το συντονισμό που έχει εξασφαλιστεί μέσω διαδικτύου, προκύπτουν νέα δεδομένα για τα εν λόγω κινήματα με έντονα τακτικό-παγκόσμια χαρακτηριστικά.

Στη Λατινική Αμερική οι αγώνες στις ξερασμένες περιφέρειες των μεγαλουπόλεων συνδέονται πάντα με τις μεγάλες επαναστάσεις και τις εξεγέρσεις των λαών της. Η Κουβανική Επανάσταση αποτέλεσε τον πυρήνα της θεωρίας της διεξόρησης, της μεταποικιακής πολιτικής και της αντιστροφής της θεωρίας της ισχύος – σύμφωνα με την αντιστροφή, οι αποστερημένοι του κόσμου, «όλες αυτές οι τάξεις του έθνους που ποτέ δεν αποκάλυψαν κάποια οφέλη» (και όχι μόνο η εργατική τάξη), μπαίνουν στο προσκήνιο διαμαρτυρώντας την αφροαμερικανική αντίσταση που συνεχίζει να εμψύχει τους αγώνες μέχρι τις μέρες μας (Young, 2007). Για παράδειγμα, το MST και το MTST της Βραζιλίας αλλά και μια σειρά οργανώσεων στην Αργεντινή στηρίζονται στα κείμενα του Τσε Γκεβάρα και του Φιντέλ Κάστρο. Η αναπατριωτική λαϊκή εκπαίδευση του Πάουλο Φρέρε και η πρόληψη στον τομέα της υγείας είναι κατά κύριο λόγο απόρροια των ιδεών της Κουβανικής Επανάστασης και άλλων μεγάλων επαναστασιών του πλανήτη (συνέντευξη του Πάουλο Φρέρε στο Κορόι, 2016: 131-143).

Πολλά χρόνια μετά την Κουβανική Επανάσταση, σε μια εποχή κατά την οποία κυριαρχούσε η θεωρία για το τέλος της ιστορίας, το 1994, ένα νέο σύγχρονο κίνημα, το Επαναστασιακό Κίνημα των Ζαπατίστας, ξέσπασε στις αγροτικές περιοχές της Τσιάπας του Μεξικού (περιοχές που κατοικούνται κυρίως από τους Μάγια) έπειτα από δέκα χρόνια προετοιμασίας σε καθεστώς παρανομίας. Τα κείμενά του εμβόθουν στις μεταποικιακές, αντιιμπεριαλιστικές, αναπατριωτικές θεωρίες και η πρακτική του αποδεικνύει ότι μπορούν να δημιουργηθούν νέοι κόσμοι προπλάσματα-prefigurative (Ουνίφα, 2013) μιας κοινωνίας στην οποία δεν θα υπάρχει η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Αυτό όμως είναι πολύ δύσκολο και χρειάζεται να πραγματοποιηθεί μέσα από αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες (που παραπέμπουν περισσότερο στην ιστορία των κινημάτων των ιθαγενών στην Αμερική αλλά και του παγκόσμιου αναρχικού κινήματος), σε συνδυασμό με την αυτοπροστασία του, την επίσημη απόρριψη δεσμευτικών σχέσεων με το

κράτος και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και την αξιοποίηση των διεθνών δικτύων αλληλεγγύης και του διαδικτύου ως μέσου διάδοσης ιδεών και συνεννοήσας παράλληλα με πρακτικές αποδιοργάνωσης του συστήματος (Gutiérrez-Aguilar, 2006). Τα δύο αυτά σημαντικά κινήματα του 20ού και του 21ου αιώνα, καθώς και η ιστορία των κινήματων των ιθαγενών και των επαναστάσεων (που δεν ολοκληρώθηκαν) των λαών που διατηρούν τις αγνωστικές παραδόσεις των Κίτσουα και των Αϊμάρα στις Άνδεις και των Μασούιτα στην Παταγονία, έχουν αποτελέσει πηγή έμπνευσης για πολλές από τις συλλογιστικές και τα κινήματα που αναπτύσσονται στις συναισθητικές λαϊκές αυτοκατασκευές (νίβλα) όχι μόνο σε επίπεδο θεωρίας αλλά και πρακτικής (αμοσολημοκρατικές αναπατριαρικές διαδασκασίες, κοινωνικά έργα, χρήση διαδικτύου, πολιτική εκπαίδευση κ.λπ.).

Στην Αργεντινή, μολονότι η Αριστερά δεν είχε ενδιαφερθεί επί της ουσίας για τη σύνδεσή της με τα αφοιθαγενικά κινήματα⁵, το τελευταίο διάστημα φάνηται να εισαισθητοποιείται πολύ περισσότερο. Αντίστωκα, τα κινήματα των ιθαγενών αποκτούν έναν πιο ανακατασκευαστικό, αντιμπεριαλιστικό, αναπατριαρικό χαρακτήρα. Ο αναπατριαρικός χαρακτήρας τους είναι σε μεγάλο βαθμό συνυφασμένος με την κριτική ανάγνωση της ιστορίας (Federici, 2014), με μια ελευθεριακή-αναρχική σκοπιά, που χαρακτηρίζεται σήμερα τις νέες γυναίκες και τους νέους που συμμετέχουν μαζί στο σύγχρονο φεμινιστικό κίνημα. Τα τρία αυτά ρεύματα (αριστερά-γεωγραφικό, αναρχικό-αναπατριαρικό, ιθαγενικό-ανακατασκευαστικό) συναντιούνται στις γειτονίες της ελπίδας των πόλεων Νεουκέν και Ει-πολέτι. Οι ιστορικοί αγώνες της θεολογίας της απελευθέρωσης έχουν επίσης επιρροή στο συγκεκριμένο κίνημα, που όμως πλέον έχουν χαρακτηρισθεί από τις θρησκείες και έχουν στραφεί σε συνδυασμούς αφοιθαγενικών τελετουργιών και καλλιτεχνικών δράσεων.

Η αλληλεπίδραση όλων αυτών των ρευμάτων στις φτωχογειτονίες της απόγνωσης τις μετατρέπει ολοένα και περισσότερο σε φτωχογειτονίες της ελπίδας. Ταυτόχρονα όμως, με τις μάσες τους για αξιοπρέπεια και εξέλιξη της κοινωνικής εκμετάλλευσης γίνονται ολοένα και πιο επικίνδυνες για την άρκευσα τάξη, ανατρέποντας έτσι το κυρίαρχο μοντέλο, σύμφωνα με το οποίο το περιθωριοποιημένο προλεταριάτο χρησιμοποιείται επεδρικό από αυτή. Ωστόσο, η εν λόγω διαδικασία είναι δύσκολη και εκτός από τις μάσες σώμα με σώμα απαιτεί πολλές και εξαντλητικές συζητήσεις για την αλληλοκατανόηση μεταξύ των συμμετεχόντων και την υιοθέτηση μιας νέας παιδαγωγικής για «την ενότητα μέσω από τη διαφορά» στις σχέσεις που διαμορφώνονται στην καθημερινή ζωή (συνέντευξη Πάουλο Φρέιρε στο Κοσσί, 2016: 141). Τελικά, προκειμν πέρα από το διάλογο για το δικαίωμα στην πόλη και στις γειτονίες της ελπίδας, μεταβαίνοντας, όπως θα έλεγε ο Πάουλο Φρέιρε, από την παιδαγωγική των κατασκευών στην παιδαγωγική της ελπίδας (Freire, 1992) και στην παιδαγωγική της επανάστασης ως μια «οντολογική ανάγκη» (Freire: 133).

Η ποιστική των κινήματων πόλης στις συναισθητικές λαϊκές αυτοκατασκευές (Ρετρορούιου, 2016) εκφράζεται μέσω από πολλαπλά δράματα και κείμενα που ξεφεύγουν από τον παραδοσιακό αυστηρό ορθολογικό λόγο της Αριστεράς. Εκφράζεται επίσης μέσω από πράξεις αλληλεγγύης που ξεπερνούν την ορθολογική αντιμετώπιση των προβλημάτων,

5. Είναι γνωστό το ολόκληρο «αριθμν δικτυακό κέντρονισμα τους ιθαγενών», που επαναλαμβάνεται σεσημ από μέλη του κινήματος.

παρέλα που διαθέτουν μια οριστά σπουδαία παρακαταθήκη ορθολογικής κοινωνικο-οικονομικής ανάλυσης, δείχνοντας πόσο σημαντικό είναι σήμερα να προσεγγίσουμε την επαναστατική εκδοχή της έννοιας του αυθάρμπτου (Πετροπούλου, 2014). Συνδυάζουν έτσι την πολιτική μαγία με την κρατική επιστήμη. Όπως επισημαίνουν οι διαδηλώτριες στις σύγχρονες φεμινιστικές διαδηλώσεις, «είμαστε οι μάγισσες που ξημέρωγαν από τα πυρά».

Βιβλιογραφία

- Aiztzen, F. (2009). *Zonón. Una experiencia de lucha obrera*. Buenos Aires: El Fracaso-Herramientas.
- Aranda, D. (2015). *Argentina originaria. Gemas, saques y resistencias*. Lavaca.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (2005). *Una invitación a la sociología reflexiva*. Buenos Aires: Siglo XXI Editores.
- Centro de Documentación de Empresas Recuperadas (2016). *Worker-recovered enterprises at the beginning of the government of Mauricio Macri. State of the situation as of May 2016. Workers Economy Dossier*.
- Chaher, S. (2014). *La lucha de las mujeres en la Carpa Villera*. Retrieved from <http://www.comunicar-igualdad.com.ar/la-lucha-de-las-mujeres-en-la-carpa-villera/>
- Crawford, M. C. (2001). *La propiedad de lo tiempo como un proceso. Estudio comparativo de casos en ocupaciones de tiempos en el Area Metropolitana de Buenos Aires*. Encuentro de "Society for Latin American Studies", Birmingham.
- De Frade, C. (2016). *MPED Confluencia*, 11, 24-28.
- Federici, S. (2014). *Ο Καίριος και η Μόγισσα. Γυναίκες, σώμα και πρωταρχικό συσσίτησης*, μτφ. Τζο Γρομπάνου, Με Τυβόκ, Παναγιώτα Μπίκος, Λουίζα Χασάπης. Αθήνα: Εκδόσεις του Έθνους.
- Freire, P. (1992). *Pedagogía de la esperanza: un rescuerdo con la Pedagogía del oprimido*. Rio de Janeiro: Paz e Terra.
- Grauert, A. (2000). *Cuadernos de la Cárcel*. México: Ediciones Era.
- Hertz, H. (2012) (compiladora). *Barrios al Sur. Renovación y pobreza en la ciudad de Buenos Aires*. Buenos Aires: Edición Café de las Ciudades.
- Holloway, J. (2011). *Ρυθμίσ στον κατακτητό*, μτφ. Άννα Χολογούνη. Αθήνα: Ιαββόλις.
- Karol, C., Agosta, P. & Vidal, M. (2006). *Patagonia. Resistencias populares a la reestructuración del continente*. Centro de Investigación y Formación de los movimientos Sociales Latinoamericanos. Buenos Aires: America Libre.
- Karol, C. & Mosquera, A. (2015). *Las voces de los Huelguistas. 53 días de ocapo y huelga de hambre*. Carpa Villera. Buenos Aires: America Libre.
- Karol, C. (2016). *Pedagogía de los revolucionarios. Educación popular*. Buenos Aires: America Libre.
- Leontidou, L. (2006) [1990]. *The Mediterranean city in transition: Social change and urban development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Leontidou, L. (2012). Athens in the Mediterranean: "movement of the piazzas": spontaneity in material and virtual public spaces. In *City: Analysis of Urban Trends, Culture, Theory, Policy, Action*, 19(3), 299-312.
- Leontidou, L. (2014). The crisis and its discourses: quasi-Orientalist attacks on Southern urban spontaneity, informality and *jale de vivre*. In *City: Analysis of Urban Trends, Culture, Theory, Policy, Action*, 18(4-5), 546-557.
- Leontidou, L. (2015). 'Smart Cities' of the debt crisis: Grassroots creativity in Mediterranean Europe. (Στα αγγλικά με περίληψη στα ελληνικά: «Εξυμνίες νέκρωσις στις χρηματοπιστωτικές κρίσεις: Λαϊκή δημιουργικότητα στη Μεσογειακή Ευρώπη, Επιδράσεις Κοινωνικών Επιστημών») In *The Greek Review of Social Research, special issue*, 144(A), 69-101.

- Mangin, W. (1967). Latin American Squatter Settlements: A Problem and a Solution. In *Latin American Research Review*, 2(3), 65-98.
- Movimiento Popular La Dignidad. Poder popular, refiguración y militancia integral en los territorios urbanos. *Contropunto*, Nov. 2013, pp. 153-160.
- Ouvina, H. (2013). La política refigurativa de los movimientos populares en América Latina. Hacia una nueva matriz de intelección para las ciencias sociales. In *Acto Sociológico*, 62, 77-104.
- Ouvina, H. (2015). Tomar el Obelisco por asalto para conquistar el derecho a la ciudad. In C. Korol & A. Mosquera, *Los voces de los Nuevecuentos. 53 días de acampe y huelga de hambre*. Carga Villera. Buenos Aires: America Libre.
- Petropoulou, C. (2011). *Développement urbain et éco-paysages urbains. Une étude sur les quartiers de Mexico et d'Atlixén*. Paris: L'Harmattan.
- Petropoulou, C. (2014). Crisis, Right to the City movements and the question of spontaneity: Athens and Mexico City. In *City: Analysis of urban trends, culture theory, policy, action*, 18(4-5), 563-572.
- Petropoulou, C. (2016). Derecho a la ciudad y movimientos sociales contemporáneos – Por un movimiento social urbano-regional... ¿político? Desde Nezahualcoyotl al mundo, pp. 462-486. In C. Petropoulou, A. Vliopoulou & C. Bardanoglou (eds.), *Urban and Regional Social Movements*. Thessaloniki: Research Group Invisible Cities. Retrieved from <https://oratospolis.wordpress.com>
- Petropoulou, C. (2018). Social Resistances and the Creation of Another Way of Thinking in the Periphery! "Self-Constructed Popular Neighborhoods": Examples from Mexico, Argentina, and Bolivia. *Urban Sci.*, 2(1), 27. <https://doi.org/10.3390/urbansci2010027>
- Gutiérrez-Aguilar, R. (2006). *¡A desordenar! por una historia abierta de la lucha social*. México: Casa Juan Pablos.
- Young, R. J. C. (2007). *Μεταποικιακή θεωρία: Μια ιστορική εισαγωγή*, μτφ. Γεώργιος Δημητρίου. Αθήνα: Εκδόσεις Παρίσι.
- Zibechi, R. (2004). *Genealogía de la revuelta. Argentina: La sociedad en movimiento. México: Ediciones del FZLN*.
- Δαυμάκου, Μ. (2014). *Ιστορία της Αστικής Αμαρτίας από τα αίτια της αποικιοκρατίας μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Ανάτορ.
- Ασωνίδου, Α. (1977). *Η Αστικομετρική μέθοδος: δύο μέθοδοι για την πολεοδομική και οριστική πολεοδομική ανάλυση περιφέρειας*. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ.
- Ασωνίδου, Α. (2016). Φετακομποιός της κλίμακας. *Ιστορία μιας πόλης. Μόρος 3ο*. Στο *LIFO*, 498, 50-59.
- Ασωνίδου, Α. (2013) (1989). *Πόλεις της αμαρτίας. Εργασιακή αποικιοκρατία της Αθήνας και του Παρισιού, 1900-1940*. Αθήνα: Πολιτιστικό Τεχνολογικό Έργο ΕΤΒΑ.
- Φουζιάς, Α. (2014). *Οι ασπληγείς επεξεργασίες της Αργεντινής. Κινητοποιήματα, Αναστοχεύματα, Παράδοξα*, μτφ. Θεόδωρος Καρούσης. Αθήνα: Εκδόσεις Πολίτης.